

מרכז דע-גן, המרכז הארצי לקידום מתמטיקה, מדע וטכנולוגיה בחינוך הקדם יסודי

נושא:

היער הקהילתי – ממש בפתח הבית!

מי אנחנו?

שם הגגנת: דורית ארזי¹

שם הגן: גן מור

פרטים על הגן: גן לגילאי טרום-טרום חובה וטרום חובה (גילאי 3-4), הגן נמצא בשכונת גבעת טל בראש העין. הרכב האוכלוסייה - מעמד סוציו-אקונומי בינוני. בגן 35 ילדים 18 בנים ו-17 בנות.

מבוא

ראש העין התברכה ביער קהילתי הסמוך מאד לבתי התושבים. היער מספק את הצורך בריאה ירוקה, במרחבים טבעיים פתוחים ונגישים ומקנה ערכים של שמירת הטבע והנוף. כמחנכת לגיל הרך ואוהבת טבע,

¹ ליצירת קשר: דורית ארזי. כתובת מייל: doritarazi@gmail.com

מרכז דע-גן, המרכז הארצי לקידום מתמטיקה, מדע וטכנולוגיה בחינוך הקדם יסודי

ראיתי ביער משאב יקר ערך הנועד לקרב את הילדים ובני משפחתם לערכי הטבע והסביבה. מקום נפלא לעשות בו את החיבור והקשר בין הערכים החינוכיים שאני מקנה בגן לבין הטבע הקרוב המזמן שפע של פעילות חינוכית סביבתית: מהנה מרגשת ומאתגרת.

אני מאמינה שהתנסות ילדים בסביבה טבעית מגיל צעיר מטפחת את כישורי החיים שלהם ומפתחת את המודעות לאיכות חיים לטווח הארוך. ילדים מתייחסים לסביבה הטבעית כמקור לפליאה, שמחה וכבוד. דרך הפליאה הם מכירים ואוהבים את העולם, ועל כן החינוך בגיל הרך צריך להתבסס על עידוד הפליאה ושמחת הגילוי. בנוסף, ילדים המתנסים בחוויות של קיימות בבית הספר או בגן הילדים, הופכים להיות סוכני שינוי בעלי השפעה במשפחתם ובקהילה ולהוביל תהליכים בעלי חשיבות לסביבה.

מטרות, מושגים ומיומנויות

בתחילת השנה הצבתי מספר מטרות לקיום מיזם זה:

- ✓ טיפוח הפליאה, הסקרנות והקשר לעולם הטבע והסביבה בגיל הרך
 - ✓ הכרת סביבת הטבע העירוני והיער בשוב
 - ✓ הכרת המרכיבים של סביבת היער הקהילתי והטבע העירוני: התוודעות למרכיבים טבעיים; הבחנה בין מרכיבים חיים – צמחים ובעלי-חיים – לבין מרכיבים שאינם חיים – אדמה, סלעים, אוויר וכן מרכיבים מעשה ידי אדם: שלטים, ספסלים, מתקני משחק, פסולת, מבנים וכדומה
 - ✓ חשיפה למגוון המינים המצויים בסביבה הקרובה ובסביבת הטבע העירוני ויחסי הגומלין ביניהם
 - ✓ טיפוח מיומנויות של חקר: תצפית, התבוננות ושאלת שאלות על הסביבה
 - ✓ שמירה על משאבי הטבע ועל המערכות האקולוגיות (חינוך לקיימות): עידוד אחריות ומעורבות אישית בטיפוח היער הקהילתי ומניעת הפגיעה בהם
- כדי להשיג מטרות אלה תכננתי לאפשר לילדי הגן והוריהם לשהות במרחב הטבעי של היער, להכירו ולפתח את הכבוד כלפי הצמחים ובעלי-החיים ביער; חעודד את הפליאה מהטבע – החי והצומח, מזג האוויר, חילופי העונות וגרמי השמיים; לזמן התנסות רב-חושית של טעמים, ריחות, צלילים ומרקמים; לזמן ולעודד את שיתוף הפעולה בין הילדים, המשפחות, הקהילה, הרשות והקק"ל; לחזק את תחושת השייכות ליער בפרט ולקהילה בכלל; ליישם מרכיבי חקר ולמידה כגון התבוננות, מעקב ותיעוד.
- בנוסף, הפעילויות תוכננו באופן שבו ישתלבו תחומי דעת נוספים. למשל, פיתוח המיומנויות המתמטיות

טל': 03-5317179 | כתובת האתר: www.da-gan.org.il | כתובת מייל: dagankid@gmail.com
 כתובת למשלוח דואר: מרכז דע-גן, ת.ד. 31 בית ספר לחינוך, אוניברסיטת בר אילן, מיקוד 5290002

מרכז מורים ארצי במתמטיקה מדע וטכנולוגיה. הפרויקט מבוצע עפ"י מכרז 9/7.2013. הפרויקט מבוצע עבור האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך.

מרכז דע-גן, המרכז הארצי לקידום מתמטיקה, מדע וטכנולוגיה בחינוך הקדם יסודי

(כגון, מניה השוואת כמויות, יחסים מרחביים ומדידות), השפתיות והאורייניות (למשל על ידי משימות מילוליות "נתאר את...", "נספר על..."), הבחנה בין צבעים, צורות ורכישת מושגי יסוד, כל זאת בשילוב סיפורים ושירים מתאימים. את כל זאת עשינו בעזרת כלים מדעיים לחקר (מצלמה, זכוכית מגדלת משקפת, סרגל או מטר, מגדירים והכנת מגדירים), תיעוד ממצאים בציור או בתמונה, הכרות עם חומרי טבע ויצירה עמם, פיתוח מיומנויות מוטוריות תוך הבעה בתנועה (זחילה, מעוף ריקוד ועוד...) וכמובן חיזוק תחושת יכולת.

אני מאמינה שהדרך הטובה והחוויתית ביותר ללמד ילדים היא ללמוד תוך התנסות בסביבה. חשוב להתחיל בנושאים המוכרים לילדים מחיי היום-יום והקרובים לעולמם, תוך יצירת סביבה חינוכית מתאימה שבמסגרתה יוכלו הילדים להשתתף בתהליכי חקר בהתאם ליכולתם והתפתחותם.

תיאור הפעילות

אני נעזרת ביער הקהילתי לאורך כל שנת הלימודים הן בתכנים המובאים לגן והן בביקורים המתקיימים בו. כבר באסיפת ההורים הראשונה אני מציגה בפני ההורים את נושא היער כסביבת חיים ומבקשת מהם להיות שותפים פעילים בתהליכי החקר של ילדי הגן בסביבה הטבעית לאורך השנה. במסגרת המיזם, ילדי הגן וההורים מבקרים ביער בין ארבע לשש פעמים במשך שנת הלימודים. בארבעה מפגשים משתתפים כל ילדי הגן, ההורים וצוות הגן, ובשני המפגשים האחרים יוצאים ההורים והילד לפעילות חקר או לתיעוד. כך נוצר רצף של ביקורים חווייתיים המאפשרים הבנה של תהליכים בטבע ויחסי הגומלין ביניהם כגון, חילופי עונות, שלכת, לבלוב, פרחי קיץ, פרחי חורף ואביב נדידת ציפורים, התחפשות בטבע וצפייה בגרמי השמיים.

תיאור ששת המפגשים:

המפגש ראשון – נערך בחודש ספטמבר (אלול – תשרי) משמש כמפגש גיבוש של ההורים והילדים בשעות אחר הצהריים. מטרת מפגש זה הן להכיר את היער ואת הסביבה הטבעית תוך התמקדות ביער בשלהי הקיץ (פריחת החצב, נדידת ציפורים), לקיים גיבוש חברתי (הפעלה במשחקי חברה) ולהקנות כללי התנהגות ביער

המפגש השני – נערך קצת לפני ט"ו בשבט. באחד מימי שישי בבוקר יוצאים הורים, ילדים וצוות הגן לטיול מזמר בשביל הפריחה. שביל הפריחה הוא מסלול מסודר ומשולט ביער שאורכו כ-1.5 ק"מ. בטיול אנחנו

טל': 03-5317179 | כתובת האתר: www.da-gan.org.il | כתובת מייל: dagankid@gmail.com
כתובת למשלוח דואר: מרכז דע-גן, ת.ד. 31 בית ספר לחינוך, אוניברסיטת בר אילן, מיקוד 5290002

מרכז מורים ארצי במתמטיקה מדע וטכנולוגיה. הפרויקט מבוצע עפ"י מכרז 9/7.2013. הפרויקט מבוצע עבור האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך.

מרכז דע-גן, המרכז הארצי לקידום מתמטיקה, מדע וטכנולוגיה בחינוך הקדם יסודי

מתוודעים לעצי היער ולפרחי החורף: נרקיסים, כלניות רקפות. בסיום המסלול אנו מזמנים לילדים פעילות חווייתית כגון: יצירה בחומרי טבע, הכנת מגדירי צמחים, סדנת איפור בנושא התחפשות בטבע, קונצרט או נגינה בכלים מהטבע, תאטרון בובות ועוד. משך הפעילות הוא כ- 3-4 שעות של התנסות חווייתית ולמידה משמעותית בחיק הטבע.

המפגש השלישי - מתקיים בין פורים לפסח ומשתתפים בו ההורים, הילדים וצוות הגן. הסיוור נערך באותו שביל פרחים, אולם הפעם הסביבה השתנתה ולכן מטרתו היא התוודעות לפריחת האביב: סוף פריחת הכלניות ופריחת הנוריות הצבעונים והפרגים. מובן שתמיד מזדמנים למסלול אורחים רבים המצויים ביער: פרפרים, דבורים וחרקים רבים אחרים הבאים להנות משפע הפריחה.

המפגש הרביעי – נערך בסוף שנת הלימודים כאירוע לסיום השנה. המפגש מתקיים בשעות אחר צהריים ומשתתפים בו הילדים, ההורים וצוות הגן. מטרתו להכיר את היער בקיץ ובמהלכו אנו מסכמים את מיזם "חבק עץ- ילדי הגן עושים למען העצים" שמתקיים כל השנה בגן. אנו מביטים על גרמי השמים ולעתים מארגנים גם סדנת עפיפונים ופיקניק – ארוחת ערב משותפת לכולם.

שני מפגשים משפחתיים- בנוסף לארבעת המפגשים ביער שבהם אני מדריכה את כלל ילדי הגן והוריהם, נערכים שני סיוורים משפחתיים אישיים ביער. אני מכינה רשימת שיבוץ ובכל שבוע ילד אחר ומשפחתו משובצים לביקור ביער. המשפחה יוצאת לביקור עם תיק החוקר ובו זכוכית מגדלת, משקפת, כלי כתיבה, מצלמה, שקיות וקופסאות לאיסוף ממצאים, מגדירים שונים של עצים, פרחים, חרקים וציפורים.

במהלך הביקור, המשפחה מכינה תעודת זהות לעץ (על פי ההנחיות שבתיק החוקר) שבחרה במיזם "חבק עץ" לצורך תיעוד ומעקב. הילדים מתעדים את הביקור בצילום ובציור ומציגים את הממצאים כפעילות חקר. תיק החוקר מחליף בעלים בכל שבוע, והילדים גאים מאד לקבל את האחריות לתיק. את אותם הסיוורים ממש אני עורכת בהתנדבות כנאמנת יער, לאנשי קהילת ראש העין המעוניינים בכך. מועדי הסיוורים מתפרסמים בלוחות המודעות בראש העין בראש העין, וחובבי הטבע מכל העיר מצטרפים לסיוורים הנערכים בדרך כלל בשבת. לעתים מצטרפים גם ילדי הגן והוריהם לסיוורים שאני עורכת לתושבים.

על מנת ליצור רצף בין הפעילויות בגן והסיוורים, בכל סיוור עסקנו באיסוף מידע, הגדרת תופעות ושאלות שאלות. כמו כן, נבדקה אפשרות של הפיכת השאלות שנשאלו לפעילות חקר משותפת לילדים ולהורים, הכוללת איסוף נתונים, הסקת מסקנות וכמובן שאלות שאלות נוספות לקראת הסיוור הבא. בנוסף, לאחר כל

טל': 03-5317179 | כתובת האתר: www.da-gan.org.il | כתובת מייל: dagankid@gmail.com
כתובת למשלוח דואר: מרכז דע-גן, ת.ד. 31 בית ספר לחינוך, אוניברסיטת בר אילן, מיקוד 5290002

מרכז מורים ארצי במתמטיקה מדע וטכנולוגיה. הפרויקט מבוצע ע"י מרכז 9/7.2013. הפרויקט מבוצע עבור האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך.

מנהלת מל"מ
המרכז הישראלי לחינוך מדעי
טכנולוגי ע"ש עמוס דה שליט

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית מנהל מדע
אגף מדעים וטכנולוגיה

אוניברסיטת בר-אילן
Bar-Ilan University

דע-גן
המרכז הארצי לקידום מתמטיקה
מדע וטכנולוגיה בחינוך והקדם-סיוד

מרכז דע-גן, המרכז הארצי לקידום מתמטיקה, מדע וטכנולוגיה בחינוך הקדם יסודי

סיור מומלץ לערוך סיכום. בסיכום נדון בתגובות הילדים וההורים, במידת ההשתתפות בסיור ובמידת העניין מהסיור. כמו כן מומלץ להסיק מסקנות: מה היה טוב, מה כדאי לעשות, מה כדאי לשנות, מה הצליח ומה היה חסר.

הכנות מקדימות, חומרים וציוד

מובן שלפני היציאה לכל סיור עם הילדים והוריהם אני נוקטת כמה צעדים הכרחיים: תכנון מפורט של מסלול הסיור, קביעת תאריך לסיור ביער ושליחת הזמנות, הצגת המיזם להורים, קבלת אישורים מקצין הביטחון והמפקחת על הגן, הכנת הילדים לסיור, הצטיידות בכלים מדעיים לפעילות החקר ויציאה לסיור הכנה במועד קרוב ככל האפשר למועד הסיור.

סיכום

למדתי כי מרחבים טבעיים מעודדים את שיתוף הפעולה שבין קהילת הגן: ילדים-הורים-צוות חינוכי, ובין קהילת הגן לקהילה העירונית. הסיורים יוצרים תחושת גאווה ושייכות ומחזקים את ביטחונם העצמי של הילדים. הבנתי כי מה שטוב לילדי הגן שלי יכול גם להעשיר ולפתח ילדים נוספים בגיל הרך, ולכן אני מקדמת תוכנית אב עירונית לפעילות של ילדים ביער ומעבירה את המידע לגננות נוספות.

טל': 03-5317179 | כתובת האתר: www.da-gan.org.il | כתובת מייל: dagankid@gmail.com
כתובת למשלוח דואר: מרכז דע-גן, ת.ד. 31 בית ספר לחינוך, אוניברסיטת בר אילן, מיקוד 5290002

מרכז מורים ארצי במתמטיקה מדע וטכנולוגיה. הפרויקט מבוצע עפ"י מכרז 9/7.2013. הפרויקט מבוצע עבור האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך.